

SANT PERE, ANTIC
POBLE DE SANT PERE,
TORRENT D'EN PERE
PARRES I CENTRE
NORD: UNA MEMÒRIA
DE L'ACTIVISME
TERRASSENC A LA
CIUTAT

Dani Claveria

Autor

Dani Claveria

Fotografies

Mireia Comas, Arxiu Municipal de Terrassa

Edició

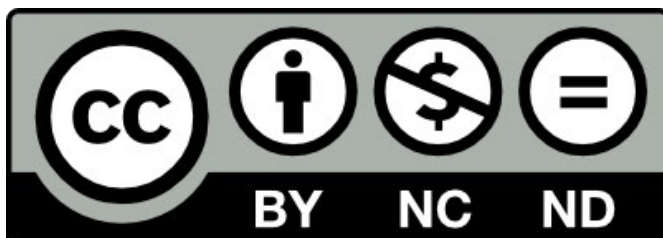
La Natural Coopmunicació i Esther Querol

Maquetació

La Natural Coopmunicació

Amb la col·laboració de

Centre d'Estudis Històris de Terrassa

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

ASSOCIACIONISME I MOVIMENT VEÏNAL

CULTURA POPULAR I LLEURE

MOVIMENT SINDICAL

MOVIMENT ECOLOGISTA, OKUPA I FEMINISTA

ELS ANYS 2000: EL 15M I ELS ANYS POSTERIORIS

COMUNITATS: LA TAFANERA, EL TUB D'ASSAIG, EL CORRALITO I L'ATENEU CANDELA

INTRODUCCIÓ

Aquesta iniciativa neix de la mà de Barri Futur, un projecte que té entre els seus objectius potenciar la xarxa socioeconòmica als territoris de Sant Pere, l'Antic Poble de Sant Pere, el Torrent d'en Pere Parres i Centre Nord a través de l'economia de proximitat i l'economia social i solidària. Així, vol donar impuls a projectes col·lectius que neixen de la mà del teixit veïnal i associatiu, del petit comerç i de les persones treballadores autònomes per satisfer les necessitats vitals de les persones que habiten el territori. Traçar aquestes línies d'acció és necessari per plantejar un model basat en les xarxes de suport mutu, on el veïnat i els projectes cooperatius s'organitzin al voltant dels recursos per satisfer les seves necessitats de manera democràtica. D'aquesta manera, es podran preservar i cuidar els béns comuns i els espais urbans del territori perquè siguin recursos gestionats de manera comunitària pel benefici col·lectiu de la vida.

En aquesta línia, *Sant Pere, Antic Poble de Sant Pere, Torrent d'en Pere Parres i Centre Nord: una memòria de l'activisme terrassenc a la ciutat*, pretén fer una retrospectiva històrica focalitzada en aquests barris amb l'objectiu de donar valor a la feina que s'ha fet dins de l'àmbit

de l'activisme. Parlarem de l'activisme com a motor vertebrador de les relacions entre els veïns i veïnes, de les diferents manifestacions que ha generat l'associacionisme a la ciutat, de la implicació de moviments ecologistes, feministes, okupes i sindicals i del seu impacte a Terrassa i també de la cultura: la cultura popular i el lleure com a espais festius oberts a tothom. Totes aquestes temàtiques han tingut, i segueixen tenint, un impacte important en les dinàmiques socials que es produeixen en els diferents espais de la ciutat, sobretot quan parlem d'activisme, cooperativisme i xarxa comunitària.

Aquesta memòria s'emmarca dins d'un marc temporal concret que va des del 1960 fins a l'actualitat. Si bé és cert que podria començar més enrere, hem escollit acotar-ho així, primer, per una qüestió de proximitat amb l'actualitat: encara a dia d'avui podem trobar testimonis amb qui parlar sobre l'activisme a les dècades dels anys 60, 70, 80 i 90, mentre que és difícil trobar veïns i veïnes nascuts entre el 1930 i el 1940. En segon lloc, perquè aquesta proximitat temporal ens pot ajudar a generar ressonàncies entre les dinàmiques socials d'èpoques passades i les actuals i, en tercer lloc, perquè les riuades del 1962 i el final del franquisme són dos moments de vital importància per l'activisme d'aquells anys, però sobretot pel què vindria després. Arrel de les riuades és quan es van començar a configurar de mane-

Fotografia del barri del Torrent de Pere Parres: Terrassa des de l'aire. 01/12/2002. DELTA Fotografia aèria. ID: 178083. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

ra més intensa les associacions de veïns i veïnes (AAVV) i d'altres entitats de caràcter associatiu, arrel de la manca de recursos destinats per part de l'Ajuntament a aquells barris que van patir més el desbordament de les rieres. A més a més, els anys posteriors del final de la dictadura i la posada en marxa de la democratització del país, combinada amb un canvi generacional que donava pas a una joventut amb capacitat d'acció a la vida pública, van propiciar un esclat vital per moltes persones que es va traduir en una sèrie de moviments socials que es van dedicar a denunciar les injustícies del seu temps. També es van posar de manifest les ganes de sortir al carrer i gaudir. Prova d'això van ser la quantitat

d'entitats i grups de cultura popular que van anar sorgint aquells anys. Parlar d'aquestes qüestions és parlar de la vessant més humana de les persones: les maneres que tenim de relacionar-nos són tantes com històries, contextos i realitats que impacten sobre les vides de cada individu. És per això que resulta difícil parlar d'un únic model d'activisme a la ciutat. Si mirem Terrassa, com un organisme viu i canviant, veurem que ha experimentat canvis que han tingut un important impacte en la vida de tots els terrassencs i terrassenques, fossin qui fossin i fossin d'on fossin.

Terrassa ha sigut i segueix sent una ciutat plural, combativa i resilient. Parlem de la Terrassa de les perso-

nes, allunyada d'aquella Terrassa comunitària i col·lectiva. És per aquest motiu que quan parlem d'activisme cal abordar diferents fronts: el moviment veïnal i el teixit associatiu als barris; el moviment sindical; els casal, caus i esplais, els espais de cultura, cultura popular i lleure; els moviments anti capitalistes, ecologistes i feministes, tots son espais vitals per entendre com ha funcionat l'activisme terrassenc al llarg de les últimes dècades. Al mateix temps no hem d'oblidar les dinàmiques socials més immediates que afecten el dia a dia de les persones. És important posar en rellevància les accions més quotidianes: cuidar-nos, transmetre coneixement, reunir-nos, parlar, escoltar... aquestes també son accions que transformen el nostre panorama social més immediat, podent esdevenir veritablement revolucionàries. D'altra banda, és essencial anar a buscar aquelles persones que van protagonitzar els esdeveniments dels quals parlarem a continuació per entendre què va suposar el simple fet de reunir-se i crear comunitat en un context tant dur com el franquisme i la transició democràtica; també durant el tombant de segle XXI, amb una globalització accelerada i ferotge, la consolidació del sistema capitalista com a model socioeconòmic global i l'arribada massiva de les noves tecnologies en la vida de les persones.

En resum, aquesta memòria recull una síntesi bibliogràfica d'alguns

estudis que s'han fet al voltant de l'activisme a la ciutat; estudis que tracen línies d'investigació historiogràfica des de diferents espais i perspectives. D'altra banda, aquest projecte també es configura a través de la memòria i la transmissió oral, doncs creiem que, si bé els estudis historiogràfics i el material arxivístic és fonamental per englobar, situar i contextualitzar, és essencial anar a cercar-ne els seus protagonistes; això vol dir que aquesta memòria es nodreix, també, de converses amb veïnes i activistes que ens han explicat les seves experiències i històries, la seva relació amb el barri i les maneres que tenien de relacionar-se entre elles, així com el seu paper en la militància dels diferents col·lectius activistes de la ciutat.

L'objectiu final d'aquesta iniciativa, doncs, és comprovar quins mecanismes han fet servir els terrassencs i terrassenques al llarg dels últims anys dins el camp de l'activisme; de quina manera s'han anat teixint els vincles entre els veïns i veïnes; veure si aquests vincles encara es mantenen vius i a quins reptes s'ha hagut d'enfrontar la ciutadania al llarg dels anys. En essència, posar sobre la taula les formes de relacionar-nos per veure què s'ha fet en el passat, però també què podem fer en el nostre present i futur, aprenent de qui ens va precedir.

ASSOCIACIONISME I MOVIMENT VEÏNAL

El moviment veïnal va saber fer-se lloc entre un règim franquista que lluitava per sobreviure i una Terrassa en creixement que es plantejava plena de desigualtats: d'una banda, la violència que seguia exercint el règim des del camp executiu, legislatiu, propagandístic... seguia afectant a les realitats més immediates de les persones i a la manera com aquestes podien relacionar-se. D'altra banda, les propostes de ciutat, la manera com s'havia de concebre Terrassa pel que fa a model urbanístic, fisonomia i evolució estava estretament lligada al negoci immobiliari: l'especulació i el desordre públic no van ajudar a configurar Terrassa com una ciutat democràtica. Finalment, la forta onada migratòria que va venir des d'altres zones de l'estat com Andalusia i Aragó, ignorada i maltractada per part de les institucions públiques, va accentuar aquestes desigualtats. Eren persones que arribaven a Terrassa amb pocs recursos i que només podien permetre's habitacles precaris, moltes vegades autoconstruïdes, que feien del fet d'aconseguir un sostre un acte de resistència i supervivència. Existia una Terrassa de centre que xocava amb la Terrassa de la perifèria. Les separaven fenòmens i realitats culturals, socials i econòmiques totalment diferents. Tots aquests

elements van propiciar que a molts barris de la ciutat es visquessin unes dinàmiques socials pròpies que responien a les necessitats de cada espai i territori. És important repassar aquestes qüestions si es vol entendre com ha estat l'evolució del moviment veïnal a la nostra ciutat al llarg de les últimes dècades i comprendre els models relacionals que han marcat les generacions anteriors de terrassencs i terrassenques. En essència, concebre de quina manera s'han anat configurant les relacions veïnals passa per desxifrar quins reptes han anat assumint i superant al llarg dels anys a la nostra ciutat.

La configuració de les primeres AAVV se situa durant la dècada dels anys 60 del segle XX. Com s'esmenta en els seus estatuts fundacionals, moltes d'aquestes van sorgir fruit d'anys durs de negociacions, reclamacions i reivindicacions amb les institucions. Sovint aquestes AAVV es configuraven a partir de la iniciativa d'un grup de veïns i veïnes que, amb empenta, intentava solucionar les mancances i problemàtiques del barri. Tanmateix, ja es van començar a veure mobilitzacions veïnals al final de la dècada dels anys 50, sobretot a les zones perifèriques de la ciutat, zones abandonades per les institucions, amb menys recursos i una sèrie de mancances que van situar-se com la punta de llança de les lluites veïnals d'aquella època. És per aquest motiu que és indispensable abordar el moviment veïnal més

primitiu des d'una perspectiva de classe, a més d'un marcat caràcter antifranquista que es va anar implantant en les bases de les pròpies institucions.¹

El moviment veïnal va anar marcant-se objectius i noves lluites adaptades al seu temps: denunciaven les mancances que hi havia en el camp de la sanitat, sobretot a nivell d'higiene, el dret a l'habitatge, els serveis públics, les infraestructures... Tots aquests fronts combregaven amb propostes de revitalització del barri, amb activitats i accions col·lectives que poguessin donar més qualitat de vida al veïnat. En definitiva, la vessant política de les reivindicacions dels veïns i veïnes no passava únicament per la lluita contra el règim, malgrat que el caràcter antifranquista fou una de les puntes de llança d'aquells moviments més primigenis, sinó que tenia, també, una forta vessant social que reivindicava una vida més digna als barris.

Les Arenes i Ca n'Anglada van ser els primers espais de reivindicació veïnal durant la dècada dels anys 50. Ja hi havia activitats que giraven al voltant de les demandes per un abastiment d'aigua digne, el corrent elèctric o tenir un clavegueram de qualitat, una tasca bàsica que requeia sobre les capa-

citats i els pocs recursos del veïnat. Aquelles primeres mobilitzacions van donar ales als barris per desenvolupar la seva tasca activista i per posar al centre les maneres de relacionar-se més pròpies de la idiosincràsia de la comunitat, allunyades de la lluita política més específica: cuidar del veïnat i vincular-se d'una manera més íntima. Per exemple, l'AV del barri del Torrent de Pere Parres², fundada l'any 1982, segueix estant molt activa pel que fa a la dinamització del barri i la reclamació d'un millor abastiment d'infraestructures i serveis. En aquesta línia, els seus estatuts fundacionals argumenten que era prioritari enfortir i fomentar la bona convivència entre els veïns i veïnes, un fet que demostrava, d'inici, la voluntat de formar lligams entre el veïnat. També interessava promoure actes lúdics i festius tals com trobades populars, colònies d'estiu, passa carrers, actes esportius, etc. Estar en contacte amb l'administració també era, i segueix sent, un fet crucial per l'AV, doncs la recollida de residus, el transport públic, la bona qualitat de les vies de circulació, la higiene o l'oferta sanitària eren qüestions sense solucionar a la dècada dels 80.

1 Taló, M. (2018). La memòria als barris: una aproximació als orígens del moviment veïnal, 33. 263-295.

2 El Torrent de Pere Parres ocupa la part superior de l'Av. 22 de juliol, limitat d'est a oest per l'Av. Josep Tarradellas i la Ctra. Rellinars. Pel nord, el barri arriba a l'Av. Abat Marcet.

Fotografia del barri de l'Antic Poble de Sant Pere: Plaça Rector Homs [ANTIC POBLE SANT PERE, BARRI]. 01/01/1995. Montse Saludes Closa. ID: 393884. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

'AV de l'Antic Poble de Sant Pere³ també és, a dia d'avui, un exemple de compromís amb el barri. En Joan Lluch, veí i ex president de l'associació, explica que van dur a terme diverses mobilitzacions dirigides a la preservació del patrimoni del barri. Quan l'Ajuntament va plantejar, mitjançant el pla de remodelació urbanística, l'enderrocament d'algunes cases que donen a la Plaça de les esglésies, es van mobilitzar una multitud considerable de veïns i veïnes. La destrucció d'aquestes cases suposaria, en paraules de Lluch, «un fort cop a la identitat patrimonial del barri». Finalment, van aconseguir aturar l'ensorrament. També van tenir molt èxit les mobilitzacions partidàries a la peatonalització del

³ L'Antic Poble de Sant Pere ocupa l'espai que hi ha entre els dos braços del Torrent del Parc de Vallparadís. Per la part nord, limita amb l'Av. 22 de juliol, compartint espai em el barri de Sant Pere.

Carrer Major de Sant Pere i la Plaça de les esglésies, doncs el veïnat creia que, així, el barri guanyaria qualitat de vida. Una mostra més de que la mobilització veïnal als barris passava i segueix passant per defensar aquelles qüestions que tenen impacte directe en els veïns i veïnes, la defensa del barri és la defensa de la vida de la seva gent.

Un altre factor que va causar un gran impacte en el model associatiu i veïnal d'alguns barris de la ciutat va ser el fet migratori, sobretot entre els anys 60 i 70 degut a que Terrassa, igual que altres ciutats de l'àrea metropolitana de Barcelona, havia agafat renom com a referent industrial i fabril a la zona. Aquest fet va fer que moltes famílies triessin aquest tipus de ciutat com a lloc de destí. Les famílies que venien d'altres punts del país, sobretot de zones com Andalusia i l'Aragó, acostumaven a tenir pocs recursos quan arribaven. Moltes eren famílies provinents de zones

Fotografia del pont que connectava Terrassa amb el Poble de Sant Pere: Pont de Sant Pere. 23/01/1984. Rafael Aróztegui. ID: 648515. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

rurals que es dedicaven, sobretot, a la feina del camp. Acabaven establint-se a la perifèria de la ciutat, sovint en barracons o cases d'autoconstrucció. D'aquesta manera, la Terrassa suburbial i la Terrassa més cèntrica diferenciava política, social i econòmicament, els mateixos terrassencs i terrassenques. Al mateix temps, els serveis i els recursos als quals podien accedir uns i altres no eren, tampoc, els mateixos. Els talls de llum eren constants a les zones més perifèriques, el clavegueram era inexistent en molts barris, el transport públic tampoc acostumava a arribar a aquests barris més suburbials i els carrers eren més aviat camins de terra sense asfaltar.

És important ressaltar el creixement urbà que va experimentar Terrassa arrel de l'espectacular creixement demogràfic dels anys 50, conseqüència, sobretot, d'aquesta onada migratòria. Va ser en aquest període de deu anys (1955-1965) quan Terrassa va entrar en un descontrol urbanístic important que va provocar una greu conseqüència: les riuades del 1962. Va ser a la última etapa industrial (1970), abans de la crisi i el declivi de la indústria tèxtil, quan es va apostar pel trasllat de les fàbriques als polígons i la remodelació o enderroc de molts espais fabrils, un procés que marcaria un canvi en la fisonomia dels barris, així com un replantejament dràstic de l'urbanisme terrassenc.

En resum, l'arribada massiva de població migrada i l'augment demo-

gràfic que va comportar, combinat amb la inoperància de les institucions per posar solució al problema urbanístic, va fer que el creixement de la ciutat es consolidés d'una forma descontrolada.

Una de les puntes de llançament del moviment associatiu d'aquella època va ser la implicació de les parròquies dels barris en les vides del veïnat. Alguns capellans i religiosos que no combregaven amb els ideals del règim franquista ni amb l'Església més oficial, van començar a donar suport a les organitzacions de veïns i veïnes: va néixer així una Església més popular que va aconseguir apropar-se als problemes de la gent del carrer. Al febrer del 1964 es va iniciar el projecte d'una assemblea oberta, una trobada de més de 300 persones que va fer efectiva la formació d'una junta de veïns clandestina, amb la ferma decisió de legalitzar-se més endavant. Les opcions que tenien eren dues: entrar dins de les estructures de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS (FET-JONS), a la Asociación de Cabezas de Familia, o legalitzar-se sota l'aixopluc d'organitzacions cristianes com Càrites Diocesana. En essència, les parròquies eren espais on s'articulava la vida comunitària del barri i l'espai on s'organitzaven les activitats de caire més lúdic: s'hi feien cicles de cinema i d'esports, s'hi practicaven processons i s'hi realitzaven tasques educatives, sobretot pels més petits. Tanta va ser la implicació per part d'aquests capellans que

algunes pastorals van acollir les primeres AAVV dels barris. La primera va ser la de Les Arenes que, amb el suport d'alguns veïns i veïnes de Can Boada com a centre associat a Càrites, va néixer l'estiu del 1964. En fets com aquest en un context en el què el franquisme i els seus aparells repressius condemnaven qualsevol intent de mobilització que pogués posar en perill els ideals del règim, el paper de les entitats i associacions catòliques va ser crucial per donar aixopluc a dinàmiques associatives que, sense l'ajut d'entitats com Càrites Diocesana o les parròquies, no s'haguessin pogut configurar⁴. Cal remarcar, a més, que aquelles agrupacions més primigènies van néixer amb un fort caràcter transversal i assembleari que marcaria el tarannà democràtic d'aquestes. El veïnat s'hi vinculava i s'hi comprometia. A la parròquia del barri del Torrent de Pere Parres (Ctra. Rellinars, nº 110), s'hi feien activitats lúdiques fomentades pel capellà. Era un espai on, sobretot la canalla, hi aprenia i hi jugava. Tanta va ser la vinculació de la parròquia amb el barri que, quan es va ordenar que el capellà acabés les seves funcions, el veïnat es va reunir, va impulsar una recollida de

4 Márquez, M. (2012). Les conseqüències de la riuada: el moviment veïnal. A Aulet, J., Cabezas, S., Clua, F., Fernández, A., Ferrer, M., Frigola, E., Llasat, M., Márquez, M., Masó, A., Masó, O., Mauri, F., Plans, L., Pont, F., Puig, L, L'aiguat del 1962, 50 anys després (pp. 99-141). Fundació Torre del Palau.

signatures i es va aconseguir que es pogués quedar uns anys més.

Aquelles pastorals obreres també compartien espai de lluita amb el moviment obrer. Moltes de les lluites eren compartides, sobretot la vessant antifranquista. Tant va ser així que a parròquies i AAVV s'hi trobaven socialistes, comunistes, anarquistes... amb eclesiàstics, que es reconeixien com a indispensables en la lluita compartida⁵.

Com ja hem mencionat anteriorment, les riuades del 1962 van significar un punt d'inflexió en les dinàmiques socials de la Terrassa de finals del segle XX degut a les conseqüències que se'n van derivar. Es pot considerar que la catàstrofe va propiciar el desenvolupament d'un moviment veïnal i associatiu més intens. Les riuades van destapar la precària situació que patien molts barris de la ciutat, mancats d'infraestructures i amb edificacions aixecades en zones susceptibles de ser inundades en

5 Quan parlem de relacions informals fem referència a aquelles relacions que es donaven en els espais quotidians, sense una clara intenció política: comerços, espais domèstics, espais públics, lleure... aquestes dinàmiques socials menys "oficials" van ajudar a crear sentiment de comunitat als barris, un sentiment que va sortir quan va ser necessari defensar els interessos dels veïns i veïnes, reunir-se i teixir xarxes de suport mutu. Taló, M. (2018). La memòria dels barris: Una aproximació als orígens del moviment veïnal. Revista Terme, 33, 263-295.

cas de riuada: gairebé 400 morts i desapareguts van posar en evidència una classe política que governava una Terrassa poc segura i gens equitativa. Immediatament, la desgràcia de la riuada va fer esclatar la mobilització ciutadana, sobretot als barris que van quedar més afectats. Les riuades del 62 poden considerar-se un motor important pel desenvolupament del moviment veïnal terrassenc i els barris es van convertir en un conglomerat social amb dinàmiques on conflüïen diversos moviments associatius i activistes que van aprendre a complementar-se i recolzar-se els uns amb els altres. S'hi relacionaven comunistes, capellans catòlics, homes, dones, immigrants, joves estudiants, veterans treballadors de les fàbriques de la ciutat... i les lluites eren diverses. S'hi barrejaven qüestions més essencials com la salubritat dels barris, asfaltar els carrers o reclamar un bon servei d'infraestructures amb altres lluites que també tocaven de prop la realitat del veïnat: la precarietat laboral, l'habitatge o la necessitat de trobar espais on poder trobar-se i fer comunitat. Tot aquest panorama s'organitzava sobre l'antifranquisme com a eix vertebrador, doncs, en essència, havia estat el model polític i urbanístic franquista el què havia fet que les vides de molts terrassencs i terrassenques fossin, com hem dit, una lluita per la supervivència. Va ser precisament aquesta varietat de fronts i lluites, combinades amb la capacitat de mobilització ciutadana,

el què va provocar l'avenç cap a la democratització de la Terrassa de finals del segle XX.

El barri del Torrent de Pere Parres compta amb una iniciativa del tot inusual a la ciutat. La cooperativa d'aigua Els Amics, situada al carrer Transversal nº148 i fundada l'any 1929, s'encarregava de gestionar el subministrament d'aigua de les anomenades "cases barates" de la zona. Aquesta iniciativa va sorgir de la proposta d'alguns veïns i veïnes de l'època (finals dels anys 20 i principis dels anys 30), que tenien la necessitat de poder-se abastir d'aigua en el moment que es van construir les cases barates, una zona on tot eren camps d'oliveres i terrenys, als afores de la ciutat de Terrassa. Amb mitjans propis van fer el pou, van construir el dipòsit i van instal·lar les bombes per impulsar l'aigua i col·locar les canonades de distribució. L'aigua s'administra a través de la pròpia associació, pels socis i sòcies. Hermies Busqué, veí que va ser president de la cooperativa, explica que totes les gestions les feien els mateixos socis i sòcies. Però la cooperativa Els Amics va més enllà de gestionar l'aigua del veïnat: l'any 1985 va esdevenir cooperativa de queviures, un supermercat i, d'acord amb l'esperit comunitari que la va fer néixer, el local també va servir per acollir esdeveniments i activitats diverses, sobretot festives. Abans, comenta l'Hermies, s'hi feien activitats de ball, festes de carnestoltes i dinars populars, unes activitats

que servien per crear sentiment de barri. «En aquella època» diu l'Her-mies, «la cultura estava molt millor que ara, no hi havia televisió, era la gràcia. La gent es trobava al carrer, feien teatre o assistien a xerrades.» «El canvi generacional», afegeix, «ha estat una de les raons per les quals s'han anat oblidant aquest tipus d'iniciatives»⁶.

Tancant aquest primer apartat, cal acabar posant de relleu que tot aquest camí que van resseguir el moviment veïnal terrassenc i les AAVV dels anys 60 i 70, va ser un procés llarg i ple d'aprenentatges. Alguns dels que van encapçalar les AAVV i les diverses associacions que van sorgir durant aquella època expliquen que, d'entrada, els sorprenia la poca implicació del veïnat davant la manca de recursos i les injustícies que patien. La propaganda del règim no ajudava, la informació de les activitats tampoc arribava a tothom i la manca d'experiència en el camp associatiu tampoc ho posava gens fàcil. La por a la repressió també jugava un paper essencial a l'hora de llençar-se a mobilitzar-se. El moviment associatiu terrassenc va experimentar un creixement progressiu fruit d'un procés d'aprenentatge que es va anar desenvolupant a poc a poc al

⁶ Domínguez, J., Ruíz, R. (2018). Història del cooperativisme a Terrassa. [Treball final Postgrau]. Economia Social i Solidària, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.

llarg dels anys. Un procés que, a dia d'avui, segueix encara ben viu.^{7 8}

Fotografia del soterrament de la via del tren: Obres soterrament RENFE. 01/01/1990. Jenar Indurain Rubí. ID: 665559. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

⁷ Valenzuela, P. (2015, setembre 9). Els Amics, cooperativa de consum d'aigua gestionada pels veïns. Malarrassa. <https://malarrassa.cat/mon-cooperatiu/els-amics-cooperativa-de-consum-dai-gua-gestionada-pels-veïns/>.

⁸ Messeguer, P. (2007). El moviment veïnal a Ca n'Aurell: una aproximació a partir de les fonts orals. Entrevistes a Floreal Soriguera, Mª Dolors Duocastella, Josep Pou, Marc Galí i Àngels Closa. Revista Terme, 22. 173-181.

CULTURA POPULAR I LLEURE

La cultura dels anys 60 i 70 a Terrassa es va vertebrar des de diverses vessants que es van complementar a la perfecció per tirar endavant un panorama cultural progressista i allunyat de tots aquests aprenentatges i valors que el franquisme s'havia dedicat a predicar al llarg de la dictadura. Es creia que potenciant la societat civil terrassenca es contrarestarà el pes polític del règim. Parlem d'entitats com Òmnium Cultural, que des de la vessant, podem dir, més intel·lectual i catalanista, va esdevenir un dels centres importants del panorama cultural català i terrassenc. Els grups de cultura popular també van néixer durant aquells anys. Col·les com els Diablers de Terrassa, els Minyons i els Castellars de Terrassa o la recuperació del ball de bastons de la mà dels Bastoners de Terrassa en són alguns exemples. Els caus i esplais com a espais de lleure també van tenir un fort impuls a alguns barris de la ciutat, sobretot dins dels sectors més joves, mentre les parròquies populars seguien oferint diverses activitats d'oci i lleure. La Festa Major servia com a escenari on combregaven totes aquestes manifestacions. Aquest també era un espai on podien aglutinar-se conjuntament les manifestacions

culturals d'aquella població migrada i la dels terrassencs i terrassenques d'origen català. Un panorama fraternal, com solien dir a l'època, que aconseguia ajuntar tota la població.

A partir d'aquest escenari, parlarem de l'impacte que van tenir els grups de cultura i els espais de lleure a la ciutat i com van aconseguir trastocar els espais de socialització dels diferents barris de la ciutat. Les festes majors, per exemple, han estat històricament un espai on veïns i veïnes dels diferents barris de la ciutat s'han pogut reunir i crear xarxa comunitària. Un dels casos més destacats és el de l'Antic Poble de Sant Pere. La seva AAVV va néixer per satisfer les demandes festives dels veïnat. Així ho expliquen l'Antoni Torrents, en Joan Lluch i en Jaume Rosset (Vicepresidents i President de l'entitat, respectivament): «La comissió de festes va tenir un paper clau en la configuració de l'AV i la desvinculació amb el barri de Sant Pere». Aquella decisió de desvincular-se de l'AV del barri de Sant Pere va estar motivada per la manca de recursos que tenien els veïns i veïnes a l'hora de tirar endavant activitats al barri. A més a més, també hi havia traves burocràtiques cada vegada que es volia organitzar qualsevol esdeveniment festiu. Amb aquesta filosofia, l'AV de l'Antic Poble de Sant Pere s'ha convertit en l'agent principal per dinamitzar activitats de lleure al barri. En són exemples el Casament Vuitcentista, la Festa Major del barri

o les activitats organitzades per l'entreteniment dels infants.

El gran mèrit de l'AV de l'Antic Poble de Sant Pere ha sigut i segueix sent la gran implicació de la gent del barri en totes les activitats que realitzen. Això és degut, en gran part, pel sentiment de comunitat que s'ha creat al barri des de la desvinculació amb el barri de Sant Pere. Aquest és un factor crucial per entendre les dinàmiques socials i comunitàries que es teixeixen en aquest barri de la ciutat, ja que el sentiment *santperenc* és un sentiment que han mantingut els veïns i veïnes més antics i que s'han dedicat a inculcar als nouvinguts. No s'ha d'oblidar que el barri de l'Antic Poble de Sant Pere és un territori més aviat petit, vertebrat per un únic carrer i pocs carrers veïns que delimiten el barri d'est a oest, tocant els dos extrems nord del Parc de Vallparadís. Aquestes dimensions tant petites, comparades amb altres barris de la ciutat, fan que tot el veïnat es conegui i que els lligams entre ells estiguin vius. Hi ha una relació institucional quan cal enviar informació, fer assemblees per decidir qüestions més logístiques o crear grups de participació a les activitats que es duen a terme combinada amb una relació més informal, del dia a dia, més vinculada a les cures i als espais més quotidians i domèstics.

Reprement la vessant més cultural, de lleure i festiva del barri, el Cau del Torrent de les Bruixes, la Sala

Crespi i el Club Bàsquet Sant Pere són les entitats que més dinamitzen la xarxa sociocultural de l'Antic Poble de Sant Pere. El Cau, un col·lectiu format essencialment per nens i joves, més enllà de tirar endavant activitats pròpies de l'entitat, s'involucra amb el barri i els seus esdeveniments. Explica en Jaume Rosset que, quan l'AV munta activitats dirigides a la canalla, es conviden els joves del Cau a formar-ne part, donant peu a que es realitzin activitats transversals, intergeneracionals i més multitudinàries. D'altra banda, el Club de Bàsquet Sant Pere, un club amb més de 75 anys d'història, va néixer el 1945 amb el nom de Jóvenes

Gimcana grup 600 Agencia Seat. Camp de l'Agut. 22/10/1961. Fotos Biarnés. ID: 745983. Arxiu Municipal de Terrassa.

de Acció Catòlica Espanyola Sant Pere (JACE). No s'ha d'oblidar que, en un context de plena dictadura, qualsevol organització o entitat havia de passar el filtre de la censura del règim. Tal i com hem explicat anteriorment, moltes de les agrupacions catòliques van fer néixer associacions sota el paraigua de l'Església per tal de donar-les-hi legitimitat.

Fins ara, el club ha viscut una projecció del tot significativa pel que fa al panorama basquetbolístic terrassenc: primer equip terrassenc que pot jugar a la Lliga Nacional (1960), creació d'un equip femení (1966) i edificació del pavelló (1989). És rellevant destacar que el Club de Bàsquet Sant Pere comparteix espai al Casal de Sant Pere amb la Sala Crespi, una sala de teatre i exposicions que s'ofereix a la ciutat i on es celebren esdeveniments culturals.

En el cas del barri de Sant Pere,⁹ són el Centre Cívic i l'AV les entitats que dinamitzen la vida festiva, cultural i lúdica del barri, juntament amb altres grups de cultura, com La Papallona de Sant Pere. Aquestes entitats organitzen i dinamitzen activitats per tal de fer-hi participar les veïnes. D'aquestes, una de les més multitudinàries és la Festa Major, on s'hi fan activitats per la cana-

⁹ El barri de Sant Pere està limitat, de nord a sud, per l'Av. Abat Marcet i l'Av. 22 de juliol; i d'est a oest, per l'Av. Jaume I i la Ctra. Rellinars.

lla i concerts, entre d'altres. La seu de l'AV és el Centre Cívic de Sant Pere i és allà on es realitzen la major part de les activitats culturals. És per això que el mateix centre es converteix en un punt de trobada de molts veïns i veïnes. El Centre Cívic és també un punt de trobada entre diverses entitats de la ciutat, ja que l'espai es cedeix perquè altres grups, associacions i entitats s'hi puguin reunir i celebrar-hi les seves activitats. La PAH, el Sindicat de Llogateres, el Centre d'Estudis Històrics de Terrassa o la comunitat de Barri Futur en són exemples recents. En aquesta mateixa línia, l'AV de Sant Pere també col·labora intensament amb altres col·lectius i iniciatives de la ciutat, fent que l'entitat sigui un element obert a la ciutat. L'any 2022 van muntar una llumineta solidària per la defensa dels Bellots i els entorns naturals de la ciutat (2022) i també van donar suport a la campanya per la regularització de les persones migrades – ILP (2022). L'any 2023 han participat a la manifestació multitudinària per la defensa d'una educació i una sanitat públiques i de qualitat (2023). Sant Pere és un barri que crea comunitat dins del propi barri, però sense perdre de vista a altres col·lectius de la ciutat. Un barri on teixir xarxes de cooperació a partir d'activitats i propostes artístiques, culturals, festives i reivindicatives des del feminisme, l'ecologisme i l'antiracisme.

L'altra entitat que dona molta vida al barri és l'Associació cultural La

Papallona. Fundada el 1992, La Papallona és una entitat destinada a promoure la cultura popular catalana arreu del país, des del barri i cap a la ciutat de Terrassa. Curiosament, la bèstia en forma de papallona va ser cedida a l'entitat per part de l'AV a un grup de joves entre 14 i 20 anys amb ganes de revitalitzar el barri. Aquell grup de joves engrescats van ser els primers membres de l'entitat que portaria el nom de la bèstia. Val la pena remarcar que la papallona és un homenatge a una de les personalitats més importants, no només del barri de Sant Pere, sinó de Terrassa: la veïna Rosa Mora. La Rosa va ser promotora molt activa de la cultura popular a la ciutat i implicada en el moviment veïnal del barri: fins i tot té un capgròs de la ciutat. La Papallona participa en molts esdeveniments culturals, tant al barri com a la ciutat i és, juntament amb altres entitats del barri, qui organitza la Festa Major de Sant Pere. Dins d'aquest espai hi té lloc el «Sant Pere Sona!», un concert que compta amb una important popularitat a la ciutat. Es tracta d'una iniciativa gratuïta que va sorgir amb la voluntat de voler oferir al jovent del barri i de la ciutat una oferta musical alternativa i de qualitat.

A la zona centre-nord, un dels espais de socialització i lleure més destacats era La Coral Els Amics de les Arts, "El coro". En Jaume Ballarà, veí del barri des de la dècada dels anys 40, explica que era un lloc de reunió i esbarjo per molts dels

treballadors de les fàbriques de la zona, «un lloc ple de fum i homes jugant a cartes, ja que de dones no hi havia, menys quan es feia el dia del ball i se les convidava a assistir-hi. El cafè s'omplia sempre, sobretot els dissabtes quan s'acabava la jornada laboral». Allà s'hi feia ball, jugaven al dòmino, a cartes i hi havia una coral. Fins i tot s'hi havien arribat a fer timbes de cartes il·legals a les que assistien, amb total discreció, personalitats distingides de la ciutat, explica en Jaume. Mica en mica, i amb el tancament de moltes de les fàbriques de la zona, molts veïns i veïnes van acabar marxant, i la vida d'"El Coro", tal i com la coneixien, va anar decaient cap a la dècada dels anys 70. Tanmateix, un club juvenil va aguantar com a centre social del jovent del barri: l'Optimistes Club. L'Optimistes era un club de joves format per nois del barri. Era, citant en Jaume, «en essència un club esportiu, amb molta gent sana i amb ganes de reunir-se i passar-s'ho bé». S'hi feien activitats esportives com ara bàsquet, tir, futbol, tenis taula... i també activitats culturals com teatre i ball. Que fos un espai compartit amb la cafeteria d'"El Coro" va fer que Els Amics fos un espai intergeneracional, on s'hi relacionava gent de diverses edats i interessos, que es podien trobar i fer activitats compartides.

Durant la dècada dels 70, van esdevenir un escenari idoni per l'esclat de la cultura popular a la ciutat. La mort del dictador i l'inici de l'èpo-

ca democràtica, combinat amb un canvi generacional de joves que havien nascut en ple franquisme (finals de la dècada dels 50 i principis dels 60) va propiciar que molts d'aquests joves trenquessin amb les dinàmiques socials, lúdiques i festives d'anys anteriors, sovint lligades a l'escola (religiosa) i a una moral més tradicional i conservadora. A poc a poc, aquests joves es van adherir a diverses propostes lúdiques de la ciutat, com per exemple el Centre Excursionista de Terrassa, però també en van promocionar de noves, sobretot vinculades al món de la cultura popular. Colles com els Bastoners de Terrassa, els Diables de Terrassa o els Minyons i els Castellans de Terrassa van sorgir amb la idea reproduir a Terrassa fets culturals que, sent punters en altres llocs del territori català, a Terrassa no existien. El fet casteller, per exemple, va començar de la mà d'uns quants joves del Centre Excursionista de Terrassa que, en uns campaments, van fer un taller de castells. En veure que l'activitat agafava popularitat es van seguir reunint, fins al punt d'acabar creant les dues Colles de la ciutat: els Castellans de Terrassa i els Minyons de Terrassa. És interessant remarcar que dins d'aquesta última colla es va fundar la que fins avui ha estat l'única colla casteller fundada exclusivament per dones: les Minyones. Aquella iniciativa va sorgir de la mà d'algunes minyones de la colla que, motivades per fer alguna cosa diferent a la que estaven acostumades dins el marc de la Diada de la Colla, van decidir aixecar una

estructura formada íntegrament per dones i nenes. Aquesta acció no va deixar indiferent a ningú dins el món casteller, ja que que les dones participessin dels castells era una cosa gens habitual. La Maria Dern, l'Anna Cardellach, la Pepi Martínez i la Montse Castellà, membres d'aquelles Minyones, expliquen que, en un primer moment, no eren conscients de que estaven fent una acció política ni de la rellevància que podia arribar a tenir el fet de fer un castell íntegrament femení. Ho van fer, expliquen, «perquè ens veiem capaces de fer-ho i ho trobàrem del tot normal, malgrat que sí que érem conscients que les dones teníem un paper més aviat secundari a les estructures». Amb aquesta filosofia i amb ganes de seguir fent castells, van aconseguir que a les Decennals de Valls, una actuació on cada deu anys hi actuen totes les colles castelleres de Catalunya, les autoritzessin a aixecar un castell en solitari, sota la mirada expectant de tot el món casteller. Finalment, després de plantejar-se què havien de fer amb les Minyones, aquelles castelleres dels Minyons van decidir dissoldre's, ja que van arribar a la conclusió que pel què havien de lluitar era per la integració total de la dona als castells i no per una colla íntegrament femenina. Amb la fundació de les Minyones i les seves actuacions, ja havien començat a obrir aquest camí.

Els Bastoners de Terrassa també van significar un punt important per la cultura popular terrassenca,

en aquest cas, per la proposta de recuperar els balls tradicionals. Actualment la colla té la seu social a l'espai d'entitats (Av. 22 de juliol), un espai compartit amb altres grups de cultura popular, com els Diablers o els Nans de Terrassa. Es tracta d'un espai que serveix de local d'assaig i, a la vegada, de centre social per les entitats. Tanmateix, la Teresa Garcia, membre de la Colla, explica que no s'hi acostuma a fer gaire vida, al barri, ja que la majoria de gent de Bastoners prové d'altres barris de la ciutat i una vegada s'acaben els assajos, acostumen a anar cadascú a casa seva. Malgrat tot, els Bastoners de Terrassa han dut i segueixen duent a terme una important tasca pel que fa a l'apropament de la cultura popular a les escoles de Terrassa mitjançant tallers per a nens i nenes de la ciutat de la mà de la secció infantil de la Colla. L'onada migratòria de treballadors que van arribar a Terrassa durant les dècades dels anys 50 i 60 també va aportar als barris un marcat caràcter cultural que va acabar arrelant a la ciutat. El cas del Torrent de Pere Parres n'és un cas representatiu. La primera Casa Regional de Terrassa es va construir a la Ctra. De Rellinars, al Bar Amparo: la Casa Regional d'Andalusia. Arrel de la configuració de l'entitat, els centres socials d'aquest tipus es van anar estenent per la ciutat. Tant va ser així que l'any 1976, quan el local se'ls va fer petit, la Casa Regional d'Andalusia va traslladar-se a un espai més gran situat a la Ctra. De Castellar. En aquells anys s'hi

havien apuntat al voltant de 1.100 socis i sòcies, i la principal prioritat era, en paraules d'Antonio González, president de l'entitat, «conserve la cultura andalusa en tots els seus aspectes».¹⁰ S'hi organitzaven espectacles de flamenc, ball i guitarra espanyola. En aquesta línia, el tema de la preservació de la cultura del lloc d'origen és una qüestió interessant a l'hora d'analitzar el fet migratori i la identitat d'aquells que van arribar a Terrassa. Sovint, quan les persones marxaven de la seva terra natal buscaven el contacte d'alguna persona que poguessin tenir al lloc de destí. Si hi havia una petita comunitat andalusa era habitual que els amics, familiars o coneguts, anessin a parar en aquell mateix indret, ja que la integració així era molt més senzilla.

Aquelles associacions es definien a si mateixes com estrictament culturals, recreatives i apolítiques i servien com a punt de trobada i recolliment per la comunitat migrant.

10 Plans, L. (2005). L'associacionisme cultural. A Pérez, J., Romero, E. Els terrasencs del segle XX. Immigració, identitat i canvi. (pp. 257-273). Diari de Terrassa.

MOVIMENT SINDICAL

El moviment sindical terrassenc va directament lligat a la tradició fabril de la ciutat. Terrassa va esdevenir, ja a principis del segle XX, una de les principals ciutats industrials del territori català. Aquesta tradició industrial es pot veure avui en dia en la quantitat de vapors i espais industrials que hi ha repartits per tota la ciutat i també amb les xemeneies que encara s'erigeixen a molts barris. A la zona centre-nord s'hi ubicaven les fàbriques de Cal Reig, el Vapor Aymerich, Amat i Jover, el Vapor Albinyana, Santacana, Badiella i Torredemer, entre d'altres. També hi funcionaven petits tallers de muntatge de peces per maquinària industrial. Alguns veïns i veïnes del Torrent de Pere Parres comenten que la fisonomia del barri era bastant similar: soroll de telers allà on anessin i molta feina. En un entorn com aquest, on l'obrerisme era força present i el franquisme es trobava a les seves acaballes, es van produir mobilitzacions dels col·lectius obrers de les fàbriques terrassenques que van anar dirigides a una millora de les condicions laborals i socioeconòmiques. Va ser precisament a partir de la dècada dels anys 70 quan la mobilització obrera va agafar una dinàmica més intensiva, sortint al carrer i reivindicant-se com una força activista a tenir en compte.

Fotografia del Vapor Albiñana: Fàbrica Albiñana i Ribas. 01/07/1981. Raquel Lacuesta, Francesc Balança i Joaquim Font. ID: 1211099. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

Terrassa es va guanyar el sobrenom de "Terrassa la roja" a causa de la conflictivitat d'aquells anys i per l'ampli suport i reconeixement del moviment sindical de la ciutat. De fet, Terrassa era el principal nucli de Comissions Obreres a Catalunya, després de Barcelona. També el PSUC tenia una forta representació a l'Ajuntament (va treure un 28% dels vots a les eleccions del 1978).¹¹ A més a més, l'agreujament de la situació de crisi socioeconòmica iniciada a la dècada dels anys 70, va provocar mobilitzacions vinculades a la millora de les condicions laborals i a combatre l'atur generalitzat que assolava la ciutat arrel de la

11 Hernández, B. (1994). *Moviment catòlic i associacionisme popular obrer a Terrassa, 1868-1923*. <https://www.raco.cat/index.php/Terme/article/view/40617/122013>

greu crisi econòmica que va obligar a moltes fàbriques a tancar.

En Josep i la Montserrat, veïns del barri del Torrent de Pere Parres i antics treballadors de les naus de Cal Reig, al carrer Mare de Déu dels Àngels, expliquen la seva experiència a la fàbrica: «Entràvem a les 6 del matí i plegàvem al migdia, per tornar a treballar a la tarda. Els més petits, per aprendre l'ofici, a la tarda anaven a l'Escola Industrial. Era una vida dedicada intensament a treballar».

Amb aquest panorama de fons, els sindicats van passar a tenir un paper molt important a la vida laboral de la població. Eren els mateixos sindicats que proposaven diferents mobilitzacions i després, eren els propis treballadors i treballadores els qui s'hi adherien. En Josep afegeix que, «malgrat que a la fàbrica es donaven unes dinàmiques socials més aviat individualistes on tothom anava amb el seu grup o petita capelleta i més aviat a la seva, aconseguïen anar tots a una quan es reivindicaven millores de les condicions laborals».

Fotografia de l'antic Vapor Albiñana: Fàbrica Albiñana i Ribas. 01/07/1981. Raquel Lacuesta, Francesc Balanà i Joaquim Font. ID: 1211251. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

Un dels casos que millor exemplifica aquestes dinàmiques socials vinculades al moviment sindical és el cas de la vaga de l'AEG l'any 1970. La tensió social va pujar quan els obrers del tèxtil van insinuar a la patronal una possible vaga per reclamar millors condicions laborals. A partir d'aquell moment, hi va haver una onada de solidaritat entre els obrers de les fàbriques terrassenques i el sector del metall també va tirar endavant protestes. L'alumnat d'enginyeria es va declarar també en vaga i els treballadors de l'empresa de filatures Laver Schappe també es van afegir a la vaga. El punt més fort d'aquelles mobilitzacions, però, va arribar quan un gran nombre de treballadors de l'empresa AEG es va declarar en vaga després de l'acomiadament de dos dirigents de CCOO i militants del PSUC per assistir a una gran assemblea sobre la negativa de fer hores extraordinàries. Les mobilitzacions que van venir més endavant van ser dispersades per la Policia Armada i van acabar amb un recompte important de ferits i detinguts. Els principals focus de solidaritat es van donar, sobretot, a les fàbriques veïnes de l'AEG, majoritàriament al barri de Ca n'Anglada, però va haver-hi mostres de suport a la vaga per tota la ciutat, també a les fàbriques de la zona centre-nord.

Aquesta història l'explica en Josep, antic treballador de les naus de Cal Reig, apuntant que «van aconseguir parar la fàbrica unes quantes

setmanes quan es van adherir a la vaga del metall». És important posar de relleu que aquestes lluites (millores salarials, condicions laborals...) anaven de la mà d'altres reivindicacions (amnistia pels presos del franquisme, llibertat d'expressió i reunió...). En definitiva, la lluita pels drets laborals passava, també, per aconseguir una democratització de les institucions i el consistori.

L'any 1977, el tancament de la Fàbrica Fontanals S.A. va ser un dels conflictes més intensos de l'època. Després d'una suspensió de pagaments, els treballadors i treballadores van ser acomiadats. La solidaritat vers els treballadors va ser immensa i es va obrir una caixa de resistència on treballadors d'altres empreses com l'Agut, l'AEG o l'Inducar van participar activament així com també algunes AAVV. Després de 9 dies de tancament, i sense tenir cap resposta, els treballadors i treballadores de la fàbrica van rebre la notícia que un dels seus companys havia patit un atac de cor. A partir d'aquest fet, van abandonar la reivindicació amb una protesta en senyal de dol pel seu company. Va ser el punt i final d'una lluita de mesos on més de 600 famílies van ser acomiadades amb el tancament de la fàbrica.

Uns anys abans, el 1970, hi va haver una brutal repressió per part de la policia armada dins de la filatura Laver Schappe de Terrassa. Era una fàbrica amb uns 150 treballadors que protestaven contra la refor-

ma laboral que promulgava que el treballador hauria de treballar amb 5-6 màquines en lloc de 4. La negativa dels amos de l'empresa a negociar va portar a que un gran gruix de treballadors es declaraessin en vaga, ocupant, al mateix temps, la fàbrica, fins que la policia armada va desallotjar els treballadors concentrats. Hi va haver una onada de suport per part de treballadors d'altres empreses i es van posar en marxa manifestacions i protestes: aturades momentànies, la negativa de signar nous convenis, mesures de pressió que van tenir els seus fruits amb l'acomiadament per conducta violenta d'un cap de personal, la pujada de salaris i la readmissió del personal de la fàbrica. Una mostra de la lluita obrera i la solidaritat del teixit obrer terrassenc de finals de segle.

MOVIMENT ECOLOGISTA, OKUPA I FEMINISTA

Com dèiem a la introducció, Terrassa ha estat i segueix sent una ciutat resiliència i combativa pel què fa al camp de la lluita social i activista. En aquest sentit, hi ha tres fronts que han marcat especialment el desenvolupament dels moviments socials terrassencs de finals del segle XX i principis del segle XXI: el moviment ecologista, el moviment okupa i el moviment feminista.

Si parlem sobre activisme ecologista hem de parlar, sense cap mena de dubte, de la lluita contra el Quart cinturó, una lluita activa des dels anys 90 i que recentment s'ha tornat a posar sobre la taula amb força. El projecte del Quart cinturó pretenia ser, ja a la dècada dels anys 60, un projecte d'autovia que havia d'unir Vilafranca del Penedès i Sant Celoni, passant per poblacions com Terrassa, Sabadell, Canovelles, Caldes de Montbui o Granollers. Aquesta megaestructura té l'origen en un projecte que s'emmarcava dins del període *desarrollista* franquista. Des del 1991, la Campanya contra el quart cinturó defensa un model de territori i de mobilitat sostenible pel Vallès, el Baix Llobregat i el Penedès, volent evitar així la degradació del territori i apostant per un model de vida compromès amb l'entorn natural. El 2022 es va tornar a posar sobre

la taula la idea de reflatar aquest mega projecte, una situació que ha esperonat els moviments i entitats ecologistes del Vallès per tornar a unir forces i poder evitar la construcció de l'autovia. En un context d'emergència climàtica, les iniciatives ecologistes proposen maneres de dur a la pràctica una vida més responsable amb el medi ambient i els espais naturals i lluites com la del quart cinturó serveixen, alhora, per fer pedagogia i donar a conèixer aquest model de vida alternatiu al model capitalista, globalitzant i nociu pel medi ambient.

Una altra de les grans mobilitzacions ecologistes que va tenir lloc a Terrassa van ser les protestes en contra de la construcció dels camps de golf de Torrebonica i Can Bonvilar. Torrebonica era una zona d'unes 270ha que, sota la condició que havien de ser per ús social, van ser venudes a La Caixa l'any 1922. L'any 1990 aquesta condició es va trencar projectant un macro camp de golf als terrenys de Torrebonica. Val a dir que el projecte no va tirar endavant gràcies a l'oposició ecologista del moment. Tanmateix, l'any 1998, el Real Club de Golf del Prat va fer pública la intenció d'instal·lar-se als terrenys i, des de l'Ajuntament, ràpidament es va requalificar la zona com a urbanitzable. L'any 2001, amb 2 de retard, es va aprovar el Pla Especial del Camp de Golf. Uns anys abans, 170 entitats del Vallès coordinades per l'ADENC, aquí afegiria breu descripció de què és, no tothom ho sap

van crear la Plataforma contra el camp de golf engegant la campanya, a nivell nacional «Salvem Torrebonica». El 3 d'octubre del 1999 hi va haver una manifestació que va aplegar 5000 persones a Terrassa. També hi van haver sabotatges a caixers de La Caixa, a plens de l'Ajuntament i hi va haver ocupacions a les instal·lacions del camp de golf, acampades, boicots a les obres i cancel·lacions de comptes bancaris. Finalment, el juliol del 2004, amb tres anys de retard, el camp de golf va ser oficialment inaugurat.

L'actual moment de crisi i emergència climàtica han tornat a posar sobre la taula temes com la sostenibilitat i el respecte pels entorns naturals del nostre territori. Les lluites que fa més de 25 anys que es duen a terme segueixen vives i combatives, des de diversos fronts i amb l'objectiu clar de cooperar entre elles, ja que les amenaces de mega projectes com el de la cons-

trucció de la B-40 o el camp de golf de Torrebonica, provinents de les institucions, segueixen sent tant reals com les d'abans. El Hard Rock Café al Camp de Tarragona o els Jocs Olímpics d'hivern als Pirineus també han fet reactivar la mobilització ecologista arreu del país. A Terrassa, i al Vallès, hi ha una clara actitud activista que no vol deixar de lluitar per un present i futur més sostenible i compromès amb l'entorn.

Citant a la fotògrafa i activista Mireia Comas, «el moviment okupa dels anys 90 va situar Terrassa al centre de la lluita per l'habitatge i la lluita anticapitalista. Després de Barcelona, sobretot des del barri de Sants, veníem nosaltres». La Mireia, una reconeguda fotògrafa terrassenca especialitzada en temàtiques socials, va entrar al moviment okupa als seus inicis gràcies a un projecte fotogràfic: es va dedicar a fotografiar les primeres okupacions dels anys 90, als inicis del moviment. «Al principi no em reconeixia com una persona especialment polititzada», explica la Mireia, «però a base d'hòsties vaig anar agafant consciència del què significava el què estàvem fent». La Mireia va decidir involucrar-se del tot en el moviment okupa per tal de denunciar el què estava passant a les manifestacions, okupacions i accions que el moviment duia a terme en el seu dia a dia, sobretot les agressions policials i la mala premsa que tenien aquells joves que okupaven. «Hi va haver molt mala premsa,

Okupació. Foto cedida: Mireia Comas

estàvem molt mal considerats per la població en general, i ens vam sentir molt sols. Tanmateix, sí que és cert que hi havia gent que sí que ens donava suport, però des de la distància i sense implicar-se massa. El moviment okupa lluitava per acabar amb els espais buits i que tothom pogués tenir un habitatge».

El cas de la Mireia resulta un cas paradigmàtic, ja que va descobrir que, a través de la fotografia, anant als llocs on passaven les accions més controvertides, podia explicar a la gent el què passava des d'una mirada més propera. La fotografia, entesa segons ella, com un espai d'activisme, pot «tocar molt els nasos d'aquells a qui no els interessa que es vegin segons quines coses». Més encara si tenim en compte que estem parlant d'un moment on no hi havia xarxes socials i, per tant, quan la informació corria d'una manera més lenta i només apareixia en alguns sectors de la premsa i la televisió.

L'activista terrassenc Jaume Bofill explica la rellevància que va tenir el moviment okupa i les primeres okupacions ja des de la dècada dels anys 70.¹² L'any 1978, 130 famílies es van concentrar a la

12 Per aprofundir, consultar el fil sobre lluites antirrepressives a Terrassa, de Jaume Bofill (@guifos75), a Twitter. <https://twitter.com/guifos75/status/1336564113582010368?t=nJG7Qv-fleJiRIB0Z2A5MFg&s=08>

Feines de manteniment al Casal okupat. Fotoceditada: Mireia Comas

plaça roja de Ca n'Anglada, acompanyades pel senador Lluís Maria Xirinacs amb l'objectiu d'abandonar el barraquisme i aconseguir un habitatge digne. La Asociación de Trabajadores por una Vivienda Digna va ser creada uns mesos abans per tal de donar solucions reals al problema de l'habitatge. Aquella va ser la seva primera acció que va acabar amb l'ocupació del bloc de pisos conegut com a polígon de Can Vilardell. Els blocs portaven més de dos anys construïts sobre un terreny rústic i sense complir els requisits mínims de l'època. La ATVD, després d'intentar negociar amb l'Ajuntament, va decidir, finalment, okupar els habitatges de dos blocs de pisos. No van trigar en arribar les unitats d'antiavalots amb ordres clares de desallotjar, mentre centenars de persones es reunien per donar suport a l'acció. A les 23h, la policia va començar a desallotjar, fent ús de pistoles amb pilotes de goma i pots de fum contra els mobilitzats. Tots van ser desallotjats. Tanmateix, la ATVD va tornar a mobilitzar-se, okupant dos

blocs de pisos més i acampant durant quatre dies al Passeig Compte d'Ègara. La ATVD va posar sobre la taula el debat sobre la necessitat d'un habitatge digne, a més de visibilitzar la mobilització okupa com una eina de lluita antisistema que podia servir per trastocar la situació de l'habitatge.

Seguint aquesta línia, l'any 1993, es va okupar una masia de Ca n'Anglada, una okupació que es coneixeria com a okupació de Can Trepa. L'acció va durar al voltant de 24h i va ser desallotjada sense ordre municipal. L'any 1996, amb l'anti-feixisme com a punta de llançament del moviment activista a Terrassa, es va començar a articular una xarxa popular local que va portar a l'okupació d'una nau del C/ Bruc. Es va aconseguir revifar un debat oblidat, el de l'habitatge, per part d'una joventut que es mobilitzava. Aquella okupació va durar 11 dies. El 15 de desembre del 1999, en plena efervescència del moviment okupa a Terrassa, nombroses unitats d'antiavalots de la Policia Espanyola van aparèixer al barri de Vallparadís amb l'objectiu de desallotjar, sense previ avís, el CSO Vallparadís, ubicat en un espai entre l'Antic Poble de Sant Pere i el barri de Sant Pere. La història d'aquell casal okupat venia d'anys enrere. El 25 d'abril de 1997, el moviment va trobar un espai on poder consolidar el seu projecte de ciutat: es va okupar la TESEL, una antiga nau tèxtil de tres plantes i de 1500 m2 al Carrer Salmerón. Era una fàbrica totalment embargada

que portava 13 anys abandonada. Aquest no és un cas exclusiu de la TESEL, ja que la crisi del tèxtil que va arribar a Terrassa els anys 70 va consolidar Terrassa com un espai enorme de naus buides i abandonades. El què acabaria passant seria que els grans propietaris del tèxtil intentarien, mitjançant l'especulació immobiliària, treure rendiment d'aquells edificis. Es va fer molta feina en la remodelació d'aquells espais abandonats: neteja, pintura i reestructuració dels espais, transformació de cases i naus abandonades en centres socials, biblioteques, sales de jocs, gimnasos, sales d'exposicions... Com bé explica la Mireia Comas, «la intenció era donar vida al barri, fer que la gent trobés un espai on passar l'estona». Es van arribar a crear espais assemblearis on s'hi discutia sobre feminisme, ecologisme o lluita anticapitalista des de vessants més teòriques fins a vessants més actives amb les accions que es duïen a terme periòdicament.

Tanmateix, l'empresa Salmerón 125 va mostrar la voluntat de comprar la nau i va procedir a posar una denúncia al jutjat nº 5. Davant aquella amenaça, es va tirar endavant la campanya Salvem Vallparadís, que va comptar amb l'adhesió de 40 entitats diferents. Algunes de les accions que es van dur a terme van ser: l'okupació durant 48 hores de la Torre del Palau, el despenjament d'una pancarta des de la façana de l'Ajuntament de Terrassa durant la Diada dels Minyons i una manifes-

tació amb més de 1500 assistents a la ciutat. Finalment, es va ordenar el desallotjament del centre, un desallotjament que va acabar amb ferits i amb bona part de l'edifici destrossat per tal d'evitar una nova okupació. Les accions no van acabar aquí: manifestacions, accions contra la policia i okupacions de bancs van estar a l'ordre del dia durant els dies següents.

Després del desallotjament del CSO Vallparadís, es va començar a notar un desgast dins del moviment. Quatre anys de lluita, un canvi generacional que va suposar l'arribada de nous actius i la marxa dels més veterans o el naixement de nous moviments activistes van fer que el moviment okupa, tal com s'havia concebut al principi, s'anés desvirtuant, fent néixer una nova generació d'okupes que agafaria protagonisme durant els 2000¹³. L'any 2020 el Kasalet, un centre okupat del carrer Societat, a la zona Centre nord, va celebrar els seus 20 anys, una mostra d'aquesta nova onada okupa que segueix militant, ben present a la ciutat, creant espais de trobada, debats i accions col·lectives. És un espai que un grup de joves va okupar a finals dels anys 90. Si la idea inicial va ser que esdevingués un espai essen-

13 KASALET Terrassa. (2020). El moviment okupa de Terrassa els anys 90, a càrrec de Jaume Bofill. 20 anys del Kasalet. 2020. https://www.youtube.com/watch?v=mPFuktFvUJ8&ab_channel=KASALET%20Terrassa.

Casal Okupat. Foto cedida: Mireia Comas

cialment, un temps més tard de la seva okupació, el Kasalet va passar a ser un punt de reunió i trobada per molta gent de Terrassa: un espai que el 2005, després d'una sèrie de reformes, es va configurar com el Kasalet que coneixem avui en dia, amb el nom de Casal okupat i autogestionat Joan Berney.

Al llarg de tota la seva trajectòria, al Casal s'hi han reunit un gran nombre de col·lectius, esdevenint un espai referent per la lluita del moviment okupa i l'autoorganització popular social, política i cultural.

S'hi han reunit col·lectius com Solidaritat antirrepressiva de Terrassa, una organització que es dedica a lluitar per la defensa dels moviments socials a la ciutat, Rudes Rebels, l'assemblea del Kasalet i AEDI, l'Associació d'Espai Democràtic Intercultural, destinada a donar conèixer la situació de les persones migrades a la ciutat.

Algunes de les integrants del Kasalet responen a la pregunta, *per què s'okupa?*, amb les idees següents: «s'okupa per dignitat, perquè hi ha una manca d'espais a la ciutat on els joves puguin organitzar-se per ells mateixos de manera autogestionada, sense rebre pressions de les institucions i els organismes més oficials. Okupar vol dir trobar espais lliures on persones diferents puguin decidir com relacionar-se».¹⁴¹⁵

El moviment feminista també ha estat un dels moviments cabdals de l'activisme terrassenc. De fet, compta amb una extensa tradició militant que s'allarga fins ben entrats els anys 70 del segle passat. Les dones del Casal de la Dona, inaugurat el març del 1986, expli-

quen que la trajectòria del feminisme a Terrassa és llarga. Una història estretament lligada als moviments de lluita antifranquista de la dècada dels anys 70 i principis dels 80. No és casual que sigui així. Tal i com hem pogut veure, en aquella època, lluitar pels drets col·lectius era lluitar per la democratització de la societat i, per extensió, combatre els aparells repressius de la dictadura. Moltes dones de diferents grups d'esquerres, sindicats i membres d'associacions dels barris, es van començar a organitzar per reivindicar millores en les condicions de vida de les treballadores. D'aquelles organitzacions en va sorgir la Coordinadora Feminista de Terrassa, que ben aviat va veure la necessitat de crear un espai on dones de diferents edats i ideologies poguessin reunir-se, debatre i resoldre problemàtiques i inquietuds. Es van atendre moltes dones que patien maltractaments, precàries condicions laborals... i que trobaven en el Casal de la Dona un lloc de suport on assessorar-se, fins al punt de començar a impulsar un servei específic amb personal especialitzat (psicòlogues, advocades...) amb perspectiva de gènere. Aquelles mobilitzacions van provocar que, l'any 1991, l'Ajuntament accedís a crear la primera Regidoria de Promoció de la Dona. A partir d'aquell moment, el Casal va passar a centrar-se en les reivindicacions polítiques i feministes, vinculant-se amb lluites com la denúncia del patriarcat, el dret a la llibertat dels cossos, la igualtat salarial, la de-

14 KASALET Terrassa. (2018). El Kasalet som totes! https://www.youtube.com/watch?v=iTlb-S3ufBQ&t=11s&ab_channel=ElKasalet

15 Per aprofundir més, Assemblée d'Okupes de Terrassa (1999). *Okupación, Represión y Movimientos Sociales*. Traficantes de Sueños i Diatriba Ed.

núncia de la discriminació jurídica, la coeducació a les escoles o la visibilització dels masclismes a la societat.¹⁶

El gran ressò mediàtic que va tenir l'assassinat d'Ana Oreantes Ruíz a Cullar Vega (Granada) l'any 1997, va propiciar a que el Casal considerés la necessitat d'elaborar un protocol d'atenció a les dones maltractades a la ciutat. L'any 2002, Terrassa disposava del primer Protocol per l'abordatge integral de la violència masclista en l'àmbit de la parella i també es va començar a fer molta feina a nivell internacional, col·laborant, per exemple, en programes de solidaritat amb altres parts del món com Equador o Chiapas. A nivell local, el Casal es coordina amb alguns col·lectius feministes de la ciutat, tirant endavant campanyes i mobilitzacions. A dia d'avui, Terrassa té un gran gruix de col·lectius feministes: Rudes Rebels, Quart Creixent o la Guerrilla dels Cossos.

Les Rudes Rebels van néixer de la mà d'un grup de dones que, en veure que no hi havia convocatòria no oficial i institucional pel 8M, van decidir ajuntar-se per mirar de tirar endavant una iniciativa alternativa, sensible als moviments feministes de barri, populars i anticapitalistes. La primera crida oberta es va fer al Kasalet, encoratjant a participar

a totes les dones que volguessin col·laborar de cara al 8M. En aquell moment s'hi van sumar altres col·lectius com la Guerrilla dels Cossos i Quart Creixent, entre d'altres, i, fins i tot, membres de partits polítics d'esquerreres i sindicats. Després d'aquella assemblea oberta, es va preparar un 8M que va anar en paral·lel a l'institucional amb la plataforma *Desterrem el patriarcat*. L'èxit de la plataforma va fer que es tornés a reunir de cara el 25N. A partir d'aquell moment, es va veure que podien configurar-se com a col·lectiu, més que com una plataforma, i es va consolidar el col·lectiu Rudes Rebels. Era un col·lectiu no mixte, que es reunia la Kasalet cada setmana i combinaven la seva participació al 8M amb accions directes.

La Guerrilla dels Cossos és un altre col·lectiu feminista de Terrassa que, tal i com expliquen algunes de les seves membres, fa 10 anys que milita i lluita contra el sistema heteropatriarcal, desobeïnt el sistema capitalista des de l'autoformació, l'aprenentatge i la lluita col·lectiva. És un col·lectiu que procura treballar les cures entre les seves integrants i sostenir les vides de totes en un món que defineixen, depredador. Les seves accions es basen en denunciar les violències i injustícies que pateixen les persones per tal d'aconseguir un món més just i respectuós. Un dels seus objectius és assolir una formació continuada sobre posicionaments en relació al feminisme: l'economia feminista, el

16 Fragment extret del comunicat emès pel Casal de la Dona en la celebració dels 30 anys del Casal, any 2016.

fet migratori, la política dels cossos, les no monogàmies, l'anarquia relacional, l'autodefensa feminista, les violències masclistes, la teoria *queer* o les metodologies antirrepressives, entre d'altres. Aquestes línies teòriques ideològiques estan vinculades a accions directes i performatives, no només fent feines introspectives dins del col·lectiu, sinó també cap a fora. La Guerrilla dels Cossos és un col·lectiu que té la voluntat de teixir xarxa comunitària i treballar amb altres entitats i col·lectius de Terrassa amb lluites compartides.

El col·lectiu segueix una línia metodològica basada en la generació d'espais de trobada i reflexió, treballant, sobretot des de l'autoformació i la compartició de saber, aprenentatges i la creació d'aliances. També han participat, al llarg dels seus 10 anys d'història, en diversos projectes: el 2014 amb la Vaga de totes, l'edició d'un fanzine, han col·laborat en fires d'economia feminista, en tallers amb perspectiva feminista, organitzacions de 8M, la vaga de cures del 2018, el projecte Sembrant cures, el mapeig de les cures i treballant al voltant de l'economia feminista, teixint xarxa amb els punts liles i la vaga feminista, amb el Sindicat de Llogateres, amb vincles amb les zapatistas, amb les feministes anticapitalistes dels Països Catalans, donant suport a les feministes xilenes amb la mobilització un violador en tu camino, acompanyant la campanya 8000 motius de Sant Cugat, col·laborant

amb la ruta de memòria històrica de les bruixes a Terrassa, participant de les jornades d'economia feminista Una economia per garantir la vida, l'any 2019, amb les accions de suport mutu i cures en temps de pandèmia, amb presentacions de llibres com Anarquia relacional (2020), buscant teixir relacions més sustentables i solidàries basades en els cures, col·laborant amb la gira zapatista el 2021, organitzant marxes de torxes de denúncia cap a les violències exercides pel sistema patriarcal i la repressió feminista, col·laborant amb les dones del servei d'assistència al domicili i reivindicant-ne les seves lluites, entre moltes d'altres. A dia d'avui el col·lectiu transmet la voluntat de seguir creixent, obrint-se a altres companyes i col·lectius.

El Col·lectiu de les Dones del Sac, un altre grup feminista a la ciutat, va néixer l'any 1994 dins el Casal Independentista de Terrassa. La motivació principal, expliquen des del mateix col·lectiu, va ser trobar-se les diverses dones del Casal per començar a parlar temes que les preocupaven, sobretot arrel de militar en col·lectius travessats per pràctiques masclistes; mancava una militància més concreta i continuada al voltant de la pràctica feminista. Van decidir, doncs, treballar el feminisme per elles mateixes, en una agrupació no mixta, diferenciant-se del Casal de la Dona i de la seva lluita més lligada a les institucions, per fer una militància més vinculada als espais de lluita.

Les campanyes seguien dues línies de treball: s'escollí un tema i es reflexionava i es debatia sobre el mateix per tal d'aprendre entre totes; al mateix temps, es creaven una sèrie de materials per poder treballar-los a la resta de col·lectius de la ciutat. Es feien en format còmic/díptic i es repartien pels col·lectius. L'any 1994, per exemple, s'explicaven els objectius del col·lectiu, el 1995 es va parlar sobre la sexualitat i educació sexual, l'any 1996 el llenguatge sexista, el 1997 la campanya del 8M i la confecció de cartells, el 1998 sobre els anuncis sexistes, el 1999 sobre el rol de les dones i homes, el 2000 sobre l'assetjament laboral, el 2001 es va participar en unes Jornades Feministes a nivell local, el 2002 es va treballar al voltant del cos, el 2003 la militància al propi col·lectiu, l'any 2004 es van celebrar els 10 anys i del 2005 al 2007 es va treballar per dur a terme una recollida econòmica per cobrir les despeses de la lluita contra la repressió a Terrassa d'aquells anys. Paral·lelament també es va participar amb altres grups i dones locals i d'altres ciutats (Manresa i Igualada) i es van organitzar unes Jornades, l'any 1997. A partir de l'any 1998 es van coordinar amb altres dones antisistema i grups de dones de l'Assemblea d'Okupes.

Un dels punts forts del col·lectiu, expliquen, va ser la doble militància amb altres col·lectius de la ciutat. Això significava arrelar la lluita, també, a altres camps, com el Casal Independentista de Terrassa, Pla-

taforma antirepressiva, moviment antifeixista, l'Assemblea d'Okupes; també la seva vessant autogestionada, doncs es tiraven endavant iniciatives per cobrir les necessitats econòmiques del col·lectiu i ajudar d'altres causes i militàncies. Aquesta tasca es duia a terme, sobretot, a partir de l'organització d'actes, com el Jove tu també pots, una de les principals fonts d'ingressos, diuen, del col·lectiu.

Alguns dels reptes que van haver d'anar superant al llarg dels anys va ser, sobretot, lluitar perquè s'entengués la necessitat de crear un col·lectiu no mixta. A part, com que la majoria de respostes eren dins el camp de la confrontació o l'acció directa, expliquen membres del col·lectiu que des de l'entorn no s'entenia la tasca que s'estava fent, malgrat, amb el pas dels anys, el balanç resulta ser positiu. Recalquen, també, la dificultat per combatre la desigualtat entre homes i dones els col·lectius, doncs es reproduïen dinàmiques sexistes i misògines per molt que es dugessin a terme polítiques feministes: es valoraven més positivament les feines dels homes, per fer-se sentir escoltades havien d'adoptar, molts cops, rols masculinitzats, inseguretat de dones, empatia per part de molts homes de la necessitat de crear espais feminitzats i lluita en els espais de festa i lleure contra les actituds masculistes.

Les Dones del Sac valoren positivament la construcció d'un discurs

ferm i decidit a superar les pràctiques i discursos sexistes a la societat del moment, intentant estendre la pràctica feminista a altres col·lectius de la ciutat, des de l'educació, la militància, l'acció directa i l'autoformació constant.

ELS ANYS 2000 : EL 15M I ELS ANYS POSTERIORIS

Després de les manifestacions del 15 de maig de 2011 moltes ciutats de l'estat van ser testimonis de com una gran multitud de persones sortien al carrer, reunint-se i organitzant-se per ocupar els espais públics. Aquell maig, Terrassa no es va quedar enrere, i 19 de maig, 36 hores després d'haver organitzat via Twitter una trobada al Raval de Montserrat, cent persones es reunien davant de l'Ajuntament; persones decebudes pel rumb que estava agafant la societat del moment; gent indignada, sense casa, sense diners sense feina i aparentment sense futur.¹⁷

Els dies posteriors ja eren cinc-centes persones les que havien quedat a les vuit al Raval, a la zona Centre de la ciutat; persones amb diferents ideologies i condició social, que va trobar entre les tendes, les assemblees i les dinàmiques que es van dur a terme un punt de trobada i reunió. Els primers dies ja es van organitzar comissions de treball i les primeres assemblees, on es va decidir que, en solidaritat amb l'acampada de Plaza del Sol, a Madrid, s'acamparia indefinidament, tam-

bé, a Terrassa. El Raval esdevindria un espai de reunió, debat i organització; de fet, una part important d'aquell moviment va ser la reivindicació i recuperació dels espais públics com a espais de trobada; espais recuperats per la societat civil; també de les xarxes socials. Aquell moviment va posar sobre la taula la necessitat d'estar connectats entre els diferents punts del territori, de poder fer córrer les notícies sobre el moviment el més ràpid possible i la possibilitat que oferia internet i les tecnologies de poder comunicar-nos virtualment; Twitter, Facebook, els blogs i altres mitjans alternatius esdevenien, igual que el Raval, places virtuals on compartir experiències, manifestos, experiències i comunitats.

Alguns dels que van assistir a les acampades expliquen que la principal virtut del moviment va ser la seva heterogeneïtat i la capacitat de les persones que hi van participar d'organitzar-se a tots els nivells. Es van organitzar grups de treball oberts a tothom amb diverses temàtiques (gènere, política, immigració, habitatge...); es van incentivar tallers, espectacles, concerts, activitats de lleure; i, al mateix temps, es va fer un aprenentatge exprés sobre la vida comunitària, doncs les acampades havien començat espontàniament i van servir a molts per perdre la por i crear un espai lliure, de deliberació i aprenentatge popular; també per les contradiccions. Però una de els raons que defineixen el triomf del

17 A les vuit al Raval (2014). A les vuit al Raval. Autoedició.

15M és la vessant emocional del mateix moviment. Com van dir alguns dels seus protagonistes, el 15M va ser un moviment d'emo-cions; una emoció compartida que es canalitzava amb la indignació de tots i totes les assistents i la incon-formitat de viure en un món que aquella gent considerava injust. Tanmateix, la heterogeneïtat del moviment va fer que les motiva-cions i les inquietuds fossin tant variades com persones van parti-cipar, doncs va ser difícil arribar a consensos i traçar línies conjuntes a l'hora d'avançar.¹⁸

Fent balanç, algunes de les per-sones que van assistir a les acam-pades i assemblees del 15M reco-neixen que, malgrat la desinflada del moviment, la veritable victòria va ser l'oportunitat de plantar lla-vors perquè comencessin a sorgir projectes, col·lectius i moviments comunitaris, teixint noves rela-cions; també la força de l'autoor-ganització, on cadascú va trobar el seu espai per col·laborar amb el moviment des d'uns espais o uns altres; en definitiva, el 15M va signi-ficar la possibilitat de poder auto-gestionar-se, al marge dels aparells oficials, per canviar els aspectes més injustos de la societat; la ges-tió de nous models de pensament i de treball, amb ganes de canviar el món i de viure en societat.

18 A les vuit al Raval (2014). A les vuit al Raval. Autoedició.

Una de les grans preguntes que es van plantejar els anys posteriors al moviment 15M és: de què va servir, tot plegat? A *A les vuit al raval*, els testimonis d'aquelles acampades en donen algunes respostes: va servir perquè sorgissin projectes com el de plataforma d'Afectats per la Hipoteca o el Sindicat de Lloga-teres, que lluiten per preservar el dret a un habitatge digne per totes les persones; va servir perquè se seguissin reclamant una educació pública i una sanitat pública de qualitat davant la precarietat la-boral del sector sanitari i educatiu; va servir perquè molts avis i àvies s'atreuissin a seguir manifestant la seva inconformitat amb un sistema de pensions que molts cops els precaritzava i els discrimina; no s'ha d'oblidar, per exemple, el movi-ment *laioflauta* sorgit arrel d'aque-lles mobilitzacions; per despertar consciències i seguir defensant un món més just i equitatiu.

Com dèiem, un dels punts forts del 15M va ser nova configuració de moviments, col·lectius i lluites vin-culades a la defensa dels drets civi-ls. Una d'aquestes lluites és la lluita per la defensa de l'habitatge; un moviment representat, en essèn-cia, per la PAH i, més endavant, pel Sindicat de Llogateres; un espai de suport mutu, popular i auto orga-nitzat per part de les veïnes que defensen els seus drets, específi-cament en relació a les qüestions de l'habitatge. En aquest sentit, membres del col·lectiu expliquen que una de les línies principals

d'acció és buscar l'empoderament de les persones, més que oferir un espai assistencial, sinó que la gent tingui l'oportunitat d'informar-se i adquireixi eines per defensar els seus propis drets. El Sindicat de Llogateres es constitueix l'any 2017 en tot el territori català amb la voluntat de frenar el creixement dels preus del lloguer, i molts municipis tenen una secció del mateix; és a dir, el sindicat local té acció municipal però no deixa d'estar immers dins un conglomerat més ampli que té incidència a tot Catalunya. Essencialment aquesta estructura es replica, també, a Terrassa, però a nivell local té unes dinàmiques pròpies que poden adequar-se a les realitats dels veïns i veïnes dels barris terrassencs.

El Sindicat de Llogateres compta, actualment, amb unes nou persones que formen el nucli actiu de l'entitat; cada quinze dies es realitzen assemblees obertes on les persones poden anar i exposar els seus casos particulars, sobretot en relació a la qüestió del lloguer, en combinació amb reunions internes que serveixen per tractar qüestions pròpies del col·lectiu. Tanmateix, un dels objectius a curt termini és plantejar la unificació dels dos espais, doncs un dels objectius principals del sindicat és la implicació dels veïns i veïnes; també es busca la cooperació amb altres col·lectius com la PAH, amb la qual el sindicat té una campanya conjunta perquè s'aprovi el 30% de l'habitatge protegit a la ciutat;

una iniciativa que ja s'ha aprovat a altres municipis. Altres iniciatives recauen sobre la idea que els veïns i veïnes s'organitzin al voltant del propi sindicat; una qüestió que, com diuen, donaria força a l'entitat; que les persones s'enganxin a les dinàmiques del sindicat i que se senti partícips del moviment; també tenen la iniciativa de posar sobre la taula problemàtiques com el racisme immobiliari, permetent al sindicat enxarxar-se amb col·lectius antirracistes.

El balanç comenten que és positiu i que com a entitat van creixent i tenint més incidència al territori, no sent, com deien, un espai de servei sinó de suport i assembleari on el motor són els voluntaris que es reuneixen cada setmana amb la motivació de impulsar iniciatives de suport mutu, lluitant per la justícia social a través d'accions directes que pressionin tant a les institucions com els propietaris a dur a terme polítiques més democràtiques.

El Sindicat de Llogateres es reuneix en assemblea oberta a l'Ateneu Candela, a la zona centre nord de la ciutat, l'últim dilluns de cada mes.

COMUNITATS:

LA TAFANERA, EL TUB
D'ASSAIG, EL CORRALITO
I L'ATENEU CANDELA

La zona Centre nord de Terrassa és un espai ric en projectes comunitaris; ja fa molts anys que s'hi desenvolupen projectes que tenen com un dels seus objectius tirar endavant pràctiques comunitàries i associatives, amb un gran ventall d'ofertes socioculturals que donen vida al barri i a al ciutat; n'exposarem quatre, que compten amb una destacada trajectòria.

La Tafanera és un casal, un espai físic on tothom qui ho vulgui acostar-s'hi a reunir-se, fer-hi activitats, actes, reunions, etc. Tanmateix, membres del col·lectiu expliquen que el projecte de La Tafanera és una iniciativa que porta anys coent-se i que, després de varis intents, el setembre del 2019 es va acabar consagrant amb uns ideals i objectius lligats a dur a terme dinàmiques i pràctiques comunitàries i teixir xarxa entre col·lectius, entitats i persones; des d'una perspectiva anticapitalista, antiracista, feminista, anticapacitista i ecologista, crítica amb la societat i oberta a les persones; en definitiva, un projecte promotor d'iniciatives solidàries i compromès amb l'economia social, transgredint el discurs teòric i volent incidir de manera activa a la ciutat.

La proposta va néixer de la mà de varis col·lectius de l'esquerra independentista de Terrassa i de persones individuals vinculades a diferents moviments socials de la ciutat; poc a poc, nodrint-se d'experiències d'altres casals i experiències associatives, finalment es va presentar el projecte a la ciutadania i es va aconseguir un espai de lloguer que es va arreglar gràcies al treball voluntari dels socis i sòcies de l'entitat. Actualment La Tafanera compta amb un total de 120 sòcies i 11 col·lectius: Arran, COS, CUP, Endavant, Entre totes, Quart Creixent, La Sarja, Guerrilla dels Cossos, La Paperola, Terrassa sense murs i la Cooperativa de consum i resistència.

Actualment La Tafanera està en procés de creixement, buscant afegir noves sòcies i col·lectius al projecte, podent donar més vida a l'espai i sostenir econòmicament el projecte. La voluntat és de seguir sent un espai de socialització i acollida per les persones i col·lectius dels moviments socials de la ciutat; un espai polític on es pugui debatre, trobar-se i intercanviar experiències des de la pràctica comunitària i associativa.

El Tub d'assaig es va crear el novembre de l'any 2007, essencialment amb dues inquietuds: que les companyies locals de circ d'aquell moment poguessin tenir un espai per entrenar i emmagatzemar el material i, a la vegada, poder dotar-se d'un sistema jurídic i legalit-

zar-ne les activitats; persones que feien circ a Terrassa es van ajuntar per poder gestionar un local d'entrenament, que acabaria sent l'actual del carrer Sant Leopold, a la zona Centre nord de la ciutat; un local, doncs, que segueix servint de lloc d'entrenament i reunió dels artistes de circ. Amb el pas dels anys i amb el creixement del col·lectiu, es van començar a oferir cursos per adults i infants, fins arribar a l'actualitat, on el projecte de l'escoleta de circ és una part cabdal del projecte Tub d'assaig; una iniciativa que acull uns tres cents alumnes entre canalla i gent adulta. Al mateix temps, Tub d'assaig és un espai on les companyies poden entrenar, preparar espectacles i guardar

tots els elements necessaris per fer circ. Enmig d'aquell procés de creixement, va sorgir la iniciativa de realitzar a Terrassa un festival de circ anual; també la Gala de circ de la Festa Major i el Circ de l'any. Tota aquesta activitat es coordina amb diverses activitats a escoles i altres tallers a barris, organitzant el projecte Tub d'assaig en tres branques: la branca formativa, la branca professional i la branca de producció d'espectacles de circ.

En Tomàs, membre del Circ Pistolet, una de les companyies del Tub d'assaig, explica que el projecte sempre ha funcionat de forma assembleària i les decisions sempre s'han pres conjuntament, un model que ha funcionat i que, de moment, segueix sent una eina que mantenen a l'hora de traçar les seves dinàmiques.¹⁹ Actualment les companyies que formen part del projecte són: la Companyia Balusca, el Circ Pistolet, la Companyia Filigranes, la Companyia Terna, Manjatan Malabart Show i Sonso Clown.

Ubicat també al carrer Sant Leopold, el projecte El Corralito va néixer a arrel de la motivació d'algunes artistes terrassenques de configurar un projecte comunitari i de la necessitat de trobar un espai on desenvolupar les seves activitats artístiques. El projecte englo-

Fotografia del pati exterior de l'Ateneu Candela, antic Vapor Albiñana: Vapor Albiñana i Ribas. 08/10/2014. Rafael Aróztégui. ID: 273182. Arxiu Municipal de Terrassa (AMAT).

¹⁹ Associació Tub d'assaig. <https://tubdassaig.com/lassociacio/>

bava l'art en totes les seves facetes; s'hi feia pintura, disseny de moda, fotografia, graffiti i disseny, entre d'altres. Aquell primer grup va aconseguir posar-se d'acord i obrir un primer local a una nau a tocar de l'actual estació d'autobusos de Terrassa. Membres del col·lectiu expliquen que, d'entrada, aquell era un espai bastant precari, tot i que permetia a qualsevol artista que volgués produir les seves obres gaudir del lloc; l'espai també estava obert a altres entitats, ja que una de les voluntats del projecte va ser mantenir un espai viu i dinàmic.

Aquella primera etapa va durar un any, fins que es va decidir canviar de local degut a les males condicions de l'estructura de l'edifici i les negatives de l'administració a posar-hi remei. Arribats a aquest punt, i amb la voluntat de seguir fent créixer el projecte, que El Corralito es va configurar com associació, per tal de poder veure el potencial real de la mateixa i poder configurar-se com a entitat jurídica, podent, així, començar a demanar recursos públics. També es va posar sobre al taula la idea que, més enllà de tenir o no un punt de trobada i producció artística, el col·lectiu havia de seguir existint; es van fer diferents exposicions al carrer, a cases de familiars i membres de l'entitat; també a altres espais culturals de la ciutat, com la Casa de la música i el Casal popular Atzur; fins i tot es va aconseguir tirar endavant un projecte amb VÍbria Intercultural, el *Nomad*, que es va

potenciar amb el propòsit d'abordar el concepte de les migracions a través de l'expressió artística. Va ser en aquell moment quan els membres del col·lectiu van voler trobar un altre espai de reunió i treball; un espai que acabaria sent l'actual local del C/ Sant Leopold, al barri Centre nord. A dia d'avui, després d'haver passat una temporada difícil durant la pandèmia de la Covid, El Corralito segueix actiu, donant oportunitats a col·lectius i artistes perquè utilitzin el seu espai; també col·laborant amb diferents activitats i projectes de l'àmbit cultural terrassenc com el Festival TNT. La voluntat és seguir teixint xarxa i comunitat a través de l'expressió artística.

L'Ateneu Candela és un centre social; un espai obert a la ciutat de Terrassa, ubicat al carrer Montserrat, a la zona Centre nord de la ciutat; un punt de trobada i de producció cultural que funciona a partir de dinàmiques comunitàries, agrupant diferents col·lectius i projectes que s'encarreguen de donar vida a l'espai, una antiga nau industrial de l'època fabril dins del Vapor Albin-yana a Terrassa. Malgrat que cada projecte treballa de forma autònoma, l'Ateneu Candela porta anys creant xarxa, duent a terme reunions periòdiques i assemblees, per tal de teixir estratègies col·lectives entre els seus integrants. El finançament del projecte recau sobre dues branques: la primera, vinculada a les ajudes de fons públics locals. La segona, vinculada als socis i sòcies

que aporten viabilitat i sostenibilitat al projecte. El Candela és un projecte amb esperit autogestionat, expliquen, apostant des dels inicis per una economia cooperativa en comú.

Amb una trajectòria de més de 20 anys, l'Ateneu Candela s'ha convertit en un dels punts de referència de la ciutat pel què fa a l'autogestió de projectes socials i culturals, doncs son molts els projectes que conviuen a l'espai: la Cafeta del Candela gestiona la part del bar de l'espai; a més, també son part de l'Ateneu la Llibreria Synusia, una llibreria autogestionada ubicada a la part superior de la nau, amb una trajectòria de més de 10 anys d'història: també son part del projecte Candela L'Embaral, productora artística i cultural, destinada a unir professionals del món cultural; Communia, un projecte vinculat a l'assessoria tecnològica oberta, horitzontal, lliure i accessible per tothom. Un espai, també, de formació tecnològica; i La Natural Cooperativa, entitat de comunicació sense ànim de lucre.

Aquesta memòria s'ha nodrit de les veus d'aquelles persones i col·lectius que han participat i participen dels moviments socials i activistes de la ciutat:

El Kasalet
Sindicat de Llogateres
Guerrilla dels Cossos
Casal de la Dona
Rudes Rebels
Quart Creixent
Dones del Sac
Llibreria Synusia
Ateneu Candela
La Tafari
El Corralito
Tub d'Assaig
Minyons de Terrassa
Bastoners de Terrassa

Montserrat Agut i Josep Albert, veïns del Torrent de Pere Parres
Jaume Ballarà, veí de la zona centre nord
Joan Lluch, veí de l'Antic Poble de Sant Pere
Jaume Rosset, veí de l'Antic Poble de Sant Pere
Antoni Torrents, veí de l'Antic Poble de Sant Pere
Mercè, veïna de Sant Pere

Organitza

Promou i patrocina

